

SZAKDOLGOZAT

FEKETE BRIGITTA

Lótenyésztő, lovassportszervező agrármérnök

Kaposvár

2023

Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem

Kaposvári Campus

Lótenyésztő, lovassportszervező agrármérnök Szak

**DÍJLOVAGLÓ SZAKÁGBAN VERSENYZŐ LOVAK
FAJTA/IVAR/ÉLETKOR SZERINTI ALAKULÁSÁNAK
VIZSGÁLATA 2017-2021 KÖZÖTT
MAGYARORSZÁGON**

Belső konzulens: Dr. Vincze Anikó

egyetemi adjunktus

Készítette:

Fekete Brigitta

SRXO1W

nappali tagozat

Intézet: Állattenyésztési Tudományok Intézet

Kaposvár

2023

TARTALOMJEGYZÉK

1. Bevezetés	1
2. Szakirodalmi áttekintés	2
2.1. Díjlovaglás.....	2
2.1.1. A díjlovaglás története	2
2.1.2. Az első díjlovas versenyek.....	3
2.1.3. A díjlovagló verseny lebonyolítása.....	4
2.1.4. A díjlovaglásban előforduló feladatok.....	6
2.1.5. A lovas öltözete.....	6
2.1.6. A ló felszerelése	7
2.1.7. A versenyzés feltételei	9
2.1.8. Díjlovagló versenyek kategóriái és versenyszámai	10
2.2. Díjlovaglás szakágban versenyző lófajták bemutatása.....	12
2.2.1. A gidrán	12
2.2.2. A lipicai.....	13
2.2.3. A Furioso-North Star (mezőhegyesi félvér)	14
2.2.4. A holland sportló (KWPN)	15
2.3. Célkitűzés	17
3. Saját vizsgálatok.....	18
3.1. Anyag és módszertan.....	18
3.2. Eredmények és értékelésük	19
3.3. Következtetések és javaslatok	25
4. Összefoglalás.....	27
5. Köszönetnyilvánítás	28
6. Irodalomjegyzék.....	29
Nyilatkozat	

1. Bevezetés

Szakdolgozatomban a 2017 és 2021 között Magyarországon versenyző lovakat kívántam vizsgálni fajtájuk, ivaruk és életkoruk szerint.

Minden lovassport alapja az idomítás. A díjlovaglás az idomítottság legmagasabb fokát jelenti. Ebben a szakágban mutatkozik meg leginkább a ló és lovasa közötti összhang és tökéletes harmónia, amint két test eggyé válva szinte táncol a négyszögben. Ezért is tartják a lovassportok királynőjének, hiszen a legelegánsabb sport mind közül.

Díjugrató karrierem során mindig nagy hangsúlyt fektettem a díjlovaglás alapjainak elsajátítására. Első szabadidős versenyemen egy kombinált versenyszámban indultam, ahol először le kellett lovagolni egy Előkészítő 3 programot, majd ezután következett csak a díjugrató pálya. Az eredményeket a két pálya kombinált értékelése után hirdették ki. Nagyon érdekes volt számomra, hogy hogyan zajlik egy ilyen program gyakorlása és elsajátítása. A lovaglásom értékelése során mindig, a későbbiekre is hasznos következtetéseket tudtam levonni, ami számomra kezdő lovasként nagyon hasznos volt. Vékony, magas alkatom miatt nagyon sokszor felmerült bennem, külső szemlélők tanácsának hatására is, hogy jobban belemélyüljek a díjlovaglás rejtelmeibe és ha nem is teljesen váltsak szakágot, de induljak díjlovagló versenyeken is.

7 éven át tartó balerina múltam jut eszembe egy-egy díjlovagló program lelovaglás során. A lovasok úgy mozognak együtt lovaikkal, ahogyan azt én és balett társaim tettük balett dresszben és spicc cipőben a színpadon.

Dolgozatom készítése során 5 éven keresztül, minden évben megvizsgáltam a Magyarországon versenyző lovak fajtáját, ivarát és életkorát. Ezeket az adatokat táblázatba, majd különböző diagramokba szedve vizsgáltam meg, hogy egy átfogó képet kapjak arról, hogy a nemzeti versenyeken milyen fajtából, milyen ivarú és milyen életkorú lóból van a legtöbb.

2. Szakirodalmi áttekintés

2.1. Díjlovaglás

2.1.1. A díjlovaglás története

Az első írott mű, ami a hátslovak és lovasaik közti összhanggal foglalkozott Xenophón nevéhez fűződik, még a kereszténység előtti időkből. Ekkor még azért volt szükség arra, hogy a kiképzéssel mélyebben is foglalkozzanak, hogy a csatákban a harci lovak mozgékonyágát és gyorsaságát fejlesszék. A háborúban nagy előnnyel járt, amikor lovuk parancsra ágaskodott vagy rúgott. (Internet 1) Egyik nagy jelentőséggel bíró művének címe: „Gondolatok a lovaglás művészetéről.” Akkoriban megfogalmazott elvei és módszerei a modern kiképzésnek is alapját képezik. A görögök nyerget és kengyelt még nem használtak, azonban történészek állításai alapján kantár és zabla féle már használatukban volt. Általánosságban elmondható volt a csatákban használatos lovakról, hogy többnyire ménnek voltak bátorságuk és rátermettségük végett. A simulékony és független ülést tartotta alapjaként, ami a mai minőségi lovaglást is jellemzi. A reneszánsz korban elsőként Itáliában lett népszerű maga a lóidomítás. Frederico Grisone, a „Lovasművészet Atyja”-ként elhíresült lovaglótanár alapította meg az első udvari lovasiskolát 1532-ben Nápolyban. Idomítási módszere a görögök kifinomult együttérző képességével szemben a fenyítésen alapult, azonban ő szorgalmazta elsőként az ügetőmunka szükségességét. Ezen talajmunkák gyakorlása már ne csak a háborúban váltak a mind a lovasok, mind a lovak hasznára, hanem a közönségnek is elnyerte a tetszését. (NEMES, 2006; MAKAI, 1991)

1592-ben Párizsban megalakul az első lovasakadémia, ahol a nápolyi iskola durva modorát lóbarát módszerre cserélik és a ló engedelmességét jutalomfalattal dicsérik. A XVII. század végére azt mondhatjuk, hogy a klasszikus idomítási módszerek egész Európában elterjednek. Ennek fejlődésében nagy szerepet játszik Franciaország, ahol sok lovasiskola létrejön. Antoine de Pluvinet, XIV. Lajos lovaglótanára is a ló természetes mozgását tekintette mintának és nem pedig a ló akaratával szembe szegülő erőszakot. A magasiskola virágkorát a XVIII. századra tehetjük, ekkor emelkedik a klasszikus lovaglás a legmagasabb szintre. 1733-tól a nők is résztvevői lehettek a lovasiskoláknak, azonban ehhez az évhez kapcsolódik Francois Robichon de la Guérinière „École de Cavalerie” című munkája is, ami „Lovasiskola”-t jelent. Az ő felismerésein alapul a mai rendszer is, ami a bécsi lovasiskola kiképzési folyamatának is irányt mutat. A barokk korra odáig fejlődött ezen ágazat, hogy az európai fejedelmi udvarokban a lovasbemutatók elképzelhetetlen elemeivé váltak az ott rendezett ünnepségeknek. Friedrich

Wilhelm von Seydlitz, II. Frigyes világhírű lovasgenerálisa csatát eldöntő fegyvernek képezte ki az akkori lovasságot. A mai military lóhoz hasonló kiképzési szintű lóra törekedett kiképzései során. Az általa követelt lovaglási módot *campagne* lovaglásnak nevezzük, aminek kiképzési hossza változó lehet. A végére a lónak lovasa alatt egyensúlyban, egyenes vonalon és fordulatokban is, terepen vagy lovardában is mindhárom jármódban összeszedetten kell tudnia mozogni. Terepen a természetes akadályok leküzdése is elvárás volt. (Internet 1)

Eközben az osztrák monarchiában is régóta fejlődésnek állt a lovas oktatás, ennek okán 1562-ben megalapították a bécsi magasiskolát, aminek célja az volt, hogy a nemesség elsajátítsa a lovaglási ismereteket. A XIX. századtól Bécs átveszi a díjlovaglás irányítását és tökéletes szintre fejleszti szilárd, klasszikus alapokra helyezve azt. A bécsi Spanyol Lovasiskola a világon egyedülként tökéletesített alapelvek és módszerek alapján dolgozik mind a mai napig, aminek segítségével a mai kor nagyjai és olimpijonjai is megalapozzák professzionális munkájukat. Ma a világon csak és kizárólag ez az egyetlen lovasiskola, amely minden eredetiségét meghagyva őrzi a tradícióját. (Internet 2)

2.1.2. Az első díjlovas versenyek

1864. április 15-én tartották az első versenyt Dublinban, ahol ló és lovas párosok megmérettethették magukat egymás ellen díjlovaglásban és terepversenyben. Ezt követően Párizsban került megrendezésre 1866-ban, amely az elkövetkezendő években ötfordulós sorozattá nőtte ki magát. 1873-ban került megrendezésre az első díjugrató és díjlovaglós verseny az Osztrák-Magyar Monarchián belül Pozsonyban, majd 1874-ben Bécsben, ami ezután minden évben megrendezésre került. Egyre több nemzet rendezett versenyt, ami eleinte csak vadászlovaglásból és díjlovaglásból állt, később egészítették csak ki díjugratással is, sorjában 1881-ben Belgium, 1884-ben Olaszország, 1886-ban Hollandia, 1894-ben pedig Németország. Magyarországon az első versenyt 1894-ben tartották meg a Tattersallban. (ERNST, 2014; ERNST, 2017)

A díjlovaglás 1912-ben a Stockholmi olimpián lett olimpiai sportág. Ekkor már megjelent a díjlovas négyszög, azonban még más betűkkel vették azt körbe, mint ma. Mind a három jármód megjelent a programban egymást követve - lépés, ügetés, vágta - azonban a lépés még csak egy iramban, illetve ezenkívül patanyom figurák lovaglása sem volt elvárás kiskörön, átváltáson, röviden hátra arcon és álljon kívül. Ennek a teljesítése után következett a ma már elképzelhetetlennek tűnő fordulat, amikor a lovasok a kengyelüket néhány lyukkal rövidebbre

állították és egy öt akadályból álló díjugrató pályát is teljesítettek. A ma elismert 20x60 m nagyságú díjlovagló négyszög és betű elrendezés az 1932-es olimpián jelent meg Los Angelesben. (Internet 3)

A versenyek szabályozására csak az első világháború után került sor, ennek érdekében alakult meg a Nemzetközi Lovas Szövetséget, vagyis a Fédération Equestre Internationale-t, (továbbiakban FEI) Párizsban 1921. november 21-én. A ma ismert Magyar Lovas Szövetség elődjét, a Magyar Lovassport Egyesületek Országos Szövetségét 1924. február 29-én hozták létre, a FEI tagok közé azonban csak 1927. április 8-án került. (ERNST, 2014; ERNST, 2017)

2.1.3. A díjlovagló verseny lebonyolítása

Egy verseny lebonyolítása rendkívül összetett feladat, ha díjlovaglásról van szó, akkor pedig hatványozottan, ugyanis rendkívül sok olyan tényező van, ami a lovat és lovast is kizökkentheti egy program teljesítése közben.

Első és legfontosabb a megfelelő helyszín kiválasztása. A melegítőpályának és a versenypályának ugyanolyan talajjal kell rendelkeznie, ami fontos, hogy egyenletes sík, rugalmas és csúszásmentes legyen. Országos szintű versenyeknél kizáró ok a füves talaj, legideálisabb és legmodernebb a négyévszakos talajú pálya, ami textiladalékkal kevert homokot jelent, így rendkívül jól és gyorsan felszívja, majd megtartja a nedvességet. A díjlovagló programokat nehézségüktől függően, 20x40 méteres vagy 20x60 méteres díjlovagló négyszögben kell a párosoknak bemutatniuk. A kisebb változatot használják az alacsonyabb kategóriákban, illetve a lovastusa versenyek díjlovaglás részénél is, szintén az alacsonyabb kategóriákban. A négyszöget kb. 30 cm magasságú négyszög elemekből építik fel, aminek színe egységesen fehér, anyaga lehet műanyag vagy fa. A balesetek és sérülések elkerülése érdekében fontos követelmény ezekkel az elemekkel szemben, hogy úgy legyenek kialakítva, hogy a lovak patája semmiképp se szorulhasson bele. A négyszögön kívül, fél (0,5) méter távolságra betűket kell elhelyezni, ami a programok pontos bemutatását segíti a lovasoknak, ezek a belovaglástól elkezdve az óramutatóval ellentétes irányban haladva A, F, P, B, R, M, C, H, H, S, E, V, K. Az „A” betűnél történik a belovaglás minden esetben, itt a korlátnak könnyen nyithatónak és csukhatónak kell lennie. A 20x60 méteres négyszögek esetében a rövid falon lévő betű megfelel a 20 méter, így mindkét irányban 10-10 méter kell kimérni, a hosszú falon pedig a saroktól az első betű 6 méterre található, majd a többi betű egymástól 12 méterre található. A melegítőpálya az egyik legmeghatározóbb pontja egy versenynek, így fontos, hogy a talaja

ugyanolyan legyen, mint a versenypályáénak, mint már említettem, emellett fontos a mérete is. Amennyiben a melegítésre nem tudnak ugyanakkora területű gyakorló négyszöget biztosítani, mint amekkora a versenypályára építve van, abban az esetben a verseny előtt minden esetben be kell engednie a rendezőnek a lovasokat a verseny négyszögbe gyakorolni. (Internet 4; BOROSNÉ, 2021)

A programok értékelését bírók végzik, ez lehet összevont bíraskodás, vagy pedig minden bíró egyénileg értékeli a ló-lovas párosát, ebben az esetben három vagy öt bíróból áll a versenybíróság. Kötelezően összevont bíraskodással döntenek az E és A versenyszámokban, valamint az összevont bírálással tervezett programokban, így például a fiatal lovak programja, de javasolt az L, LM, licenc szerző és MB kategóriában is. A „C” betűnél minden esetben ül egy bíró, három tag esetén, amennyiben megoldható, egyikőjük valamelyik hosszúfal mentén foglaljon helyet, a program széleskörűbb megítélése érdekében. Öt tagból álló versenybíróság esetén három bíró a rövidfal mentén az „M”, „C” és „H” betűnél helyezkedik el, kettő pedig a két hosszúfal közepén, az „E” és „B” betűnél. Ebben az esetben lehet a lovat és a lovas mindenre kiterjedően elemezni és pontozni. Szabadtéri versenyhelyszínen a négyszög külső falától minimum három, maximum öt méterre, fedett lovardában pedig minimum két méterre kell a bírókat elhelyezni. A versenybíróság minden tagjának elkülönített fülkét vagy a pálya szintjétől legalább fél méterrel magasabban lévő emelvényt kell biztosítani, úgy, hogy az az időjárás viszonytagságaitól megóvjá őket és ne zavarja a munkájukat. Mellettük úgynevezett írnokok foglalnak helyet, akiknek feladatuk a bíró megjegyzéseit, illetve adott pontszámait rögzíteni a bírálati lapon, emellett a lovat és lovasát azonosítani és egyeztetni a bírálati lapon leírtakkal. A teljesített feladatok minőségét a bírók pontszámokkal fejezik ki, egy egytől tízig terjedő skálán, ahol a nulla pont azt jelenti, hogy a feladatot nem hajtotta végre, az egy nagyon rossz teljesítményt, a kettő rosszat, a három elég rosszat, a négy nem kielégítőt, az öt kielégítőt, a hat megfelelőt, a hét elég jót, a nyolc jót, a kilenc nagyon jót, míg a tíz kiválót jelent viszonyításképpen, ezenkívül fél pont is adható. A díjlovas programok rendkívül összetettek, ugyanis a párosoknak nagyon sok mindenre kell azonos időben figyelniük, így a jármód tisztaságára és helyességére, az adott patanyomfigura vagy feladat pontos helyen, precízen való kivitelezésére, a megfelelő ülésre és tartásra. Mindent feladat néhány egymást követő csoportban helyezkedik el, nehézségi fokát tekintve, amelyek egy vagy több mozzanatot tartalmazhatnak. Az összbenyomás pontozása is az előbb említett skála alapján történik, ahol a lovas ülése, befolyása és segítségadásának korrektsége kerül bírálatra. A bírálati lapon néhány

csoport súlyozott pontszámot kap, mégpedig úgy, hogy kap egy szorzót, ami sok esetben kettő, így az adott csoportra adott pontszámot duplázódik. A bírók hazai minősítése a következőképpen alakul, a legalacsonyabb szinttől a legmagasabbig: A/L bíró, M bíró, S1 bíró és S2 bíró. A bíróvá váláshoz komplex vizsgát kell tenni, ami egy elméleti és egy gyakorlati részből áll. A nemzeti minősítés fenntartásához részt kell venni egy bírói továbbképzésen évente, a minősítésének megfelelően egy versenyszezonban minimum két versenyszámot bírálnia kell, az éves bírói licenc díjat be kell fizetni, emellett a Szakbizottság elnökének egy írásos kimutatást kell megküldeni a munkásságáról. (Internet 4; BOROSNÉ, 2021)

2.1.4. A díjlovaslásban előforduló feladatok

1. táblázat. A díjlovaslás programokban előforduló feladatok

Előkészítő programok	Alapfokú programok	Könnyűosztály	Könnyű-középosztály	Középosztály – MB	Középosztály – MA	Nehézosztály – S1	Nehézosztály – S2
három jármód (munka, nyújtott), patanyom figurák, száraz kirágatása, állj, hátralépés	három jármód (munka, nyújtott), patanyom figurák, száraz kirágatása, állj, hátralépés, egyszerű ugrásváltás lépés vagy ügetés átmenettel	három jármód (munka, nyújtott, összeszedett), patanyom figurák, állj, hátralépés, fordulat, ellenvágta, egyszerű ugrásváltás, száraz kirágatása, röviden hátra arc,	három jármód (munka, nyújtott, összeszedett), vállat be, patanyom figurák, állj, hátralépés, röviden hátra arc, ellenvágta, egyszerű ugrásváltás, száraz kirágatása, farat be, oldaljárás, ugrásváltás ellenvágatából ellenvágatába	három jármód (munka, nyújtott, összeszedett), patanyom figurák, vállat be, állj, hátralépés, röviden hátra arc, ugrásváltás, oldaljárás, ellenvágta, egyszerű ugrásváltás, száraz kirágatása, fél oldalazás	három jármód (munka, nyújtott, összeszedett), patanyom figurák, vállat oldaljárás (vágásban is), vállat be, állj, hátralépés, egyszerű ugrásváltás, ellenvágta, ugrásváltás, félpiruett, száraz kirágatása, átlóvonalon 3 ugrásváltás	három jármód (munka, nyújtott, összeszedett), patanyom figurák, vállat be, félpiruett (vágásban is), ugrásváltás, átlóvonalon 5 ugrásváltás minden 4./3./2. vágtaugrásra, féloldalazás (vágásban is), ellenvágta, hátralépés, piruett vágásban, száraz kirágatása	három jármód (munka, nyújtott, összeszedett), patanyom figurák, féloldalazás (vágásban is), passage, piaffe, pirouette vágásban, ugrásváltás, állj, hátralépés, 4/5 féloldalazás vágásban ugrásváltással, átlóvonalon 7/9/11/15 ugrásváltás minden egyre/második vágtaugrásra, passage-piaffe-passage/passage-nyújtott ügetés-passage átmenetek

Saját szerkesztés a Magyar Díjlovaslós Szabályzat és a Díjlovaslós szakág programgyűjteménye alapján. (Internet 4; Internet 10)

2.1.5. A lovas öltözete

Általános szabály, hogy lovagláshoz minden lovas számára kötelező a hárompontos biztonsági kobak viselése. Gyermekek, póni, junior és fiatal lovasok számára az állatorvosi felvezetés idejére

is előírás. Azon versenyzők, akik ezt a szabályt megsértik, a további lovaglástól azonnal eltiltásra kerülnek, amíg nem viselik szabályosan a biztonsági kobakot. A *biztonsági kobak* helyett viselhet *cilindert* vagy *keménykalapot* mindazon versenyző, aki 26 éves vagy idősebb (aki azon év január 1-jétől, amelyben betölti 26. életévét), továbbá azok a lovasok, akik 7 éves vagy idősebb lovat lovagolnak. A mentesség csak és kizárólag a program lelovaglásának idejére vonatkozik. A cilindert/keménykalapot a megengedett a köszönés és a díjátadó idejére levenni. Kötelező a fekete vagy sötétkék, vagy egyéb sötét színű, a HSV (szín telítettség érték) nemzetközi színskálán belül, *frakk* vagy *zakó* viselése minden CDI3*, CDI4*, CDI5*, CDI-W és CDIO versenyen, FEI Bajnokságon, Regionális versenyen és Olimpiai játékon. Azon színek, melyeknek a HSV modell szerint „V”, vagyis fényességének értéke 32%-nál alacsonyabb, engedélyeztethető a FEI-nél. A díszítés és a kontraszt színek megengedettek. Csak és kizárólag a Nagydíj Kürben engedélyezett bármilyen egyszínű frakk vagy zakó viselése. A biztonsági kobak, cylinder vagy keménykalap színe lehet fekete, vagy a kabáttal megegyező színű. A lovaglónadrág fehér vagy tört fehér árnyalatú lehet. A gallérnak és a kesztyűnek fehérnek, tört fehérnek vagy a kabáttal megegyező színűnek kell lennie. A lovaglócsizma, ami általában hosszúszerű és magas kergű, legyen fekete vagy a kabáttal megegyező színű. A *sarkantyú* viselése kötelező, ez alól kivételt képeznek a CDIP és CD-CH versenyek. A sarkantyú csak fémből készült lehet, szára egyenes vagy hajlított, ezentúl sima vagy tompa. Tarajos változat esetében a tarajnak szabadon foroghatónak kell lennie. Megengedett műanyag gombbal ellátott fém, másnéven „Impuls” sarkantyú és szár nélküli „Dummy” változat is. (Internet 4)

2.1.6. A ló felszerelése

Előkészítő, alapfokú és könnyűosztály kategóriában opcionálisan használható angol nyereg vagy díjlovagló nyereg is, emellett kötelezően csak csikókantár az engedélyezett zablával és orróval. A közép kategóriában választható angol nyereg, amihez csikókantár használata kötelező, a szabályzatban engedélyezett zablával és orróval. Amennyiben a lovas nagykantár használatát választja kötelezően angol orróval, alátét- és feszítőzablával és álladzólánccal, abban az esetben kötelező a díjlovagló nyereg használata. Nehézosztályú és annál magasabb szintű versenyszámokban kötelező a *díjlovagló nyereg* használata és a *nagykantár* alkalmazása is, az előbb említett módon használva. Ez alól kivételt képeznek a Fiatal lovas versenyszámok, CDN-B/B* és a CDN-CH (Championátus) versenyek, ahol megengedett a választható kantár. A *zabla* csak fémből vagy gumiból készült lehet, gumi vagy latex bevonat alkalmazható. A szájrész csatlakozásától mérve nem lehet hosszabb a feszítőzabla alsó feszítőága, mint tíz

centiméter. A *feszítőzabla* állandózólánca lehet fémből, de alkalmazható bőr vagy gumiborítás is. A szájrésznek feszítőzabla használatánál minimum 12 mm, míg alátétzabla használatánál legalább 10 mm szélesnek kell lennie. Fiatal lovak esetében és A, L, M szinten a csikózabla átmérőjének minimum 12 mm-nek kell lennie, míg póniknál ezt 10 mm-re szabályozták. Az alátétzabla lehet kétszertört, forgóbetétes, forgó, forgó átlukasztott karikával, olivás, vagy lógatott félpálcás. A feszítőzabla lehet egyenes pálcás egyenes középrésszel vagy kis nyelv szabadsággal vagy nagy nyelv szabadsággal, illetve ugyanez forgó feszítőágakkal, variált feszítőzabla az előbbieket kombinálásából, „S”-alakú pálcás. A *csikózabla* lehet egyszerű „csuklós”, kétszertört, olivás, „D” zabla, pálcás, pálcás forgó karikával kombinálva, félpálcás, egyenes, négycsuklós, négycsuklós forgóbetéttel középrészen, forgózabla forgóbetéttel középen, vagy forgózabla forgóbetéttel középen és átlukasztott karikával. Engedélyezett a hannoveri,- angol-, mexikói-, kombinált-, kombinált (torokszíj nélkül)-, micklem orrfék használata is. Az angol orrfék használata engedélyezett nagykantár használata esetében, illetve a torokszíj nélküli kombinált orrfék, azonban ebben az esetben kis orrszíj használata nem megengedett. Zablavédő karika, martingálok, szügyelők, bármiféle szíjazat, szemellenző, bármilyen lábvédő (ínvédő, bokavédő, fásli) használata szigorúan *tilos*, kizárást von maga után. Kikötőszár használata Előkészítő versenyszámokban megengedett, azonban mindössze CDN-B/B* versenyeken. (Internet 4; BOROSNÉ, 2021)

Hazai versenyeken a pálcával történő melegítés és versenyzés megengedett, kivéve a Magyar Országos Bajnokságon a Felnőtt, Kiskör és Korosztályos Bajnokságokban, illetve 2021. január 1-jétől a CDN-A/A* versenyeken a FEI versenyszámokban és a nemzetközi minősülésekhez történő versenyeken. A segédeszköz maximális hossza csapóval 120 cm lehet. Magyar nemzeti versenyeken engedélyezett a fülvédő használata, kizárólag a rovarok elleni védekezésre. A fülvédők kitömése kizárást von maga után. Magyar állatorvosi igazolás mellett, a Nervus Trigeminalis neuralgiában (fejrázás betegség) szenvedő lovak esetében az orrháló használata engedélyezett hazai versenyeken. CDN versenyeken, indokolt esetben, a melegítőpályán engedélyezett az oldalvédő használata, azonban a versenypályán semmilyen esetben sem. A lovak megjelenése és ápoltsága a szakág kifinomultságát kell, hogy tükrözze. A sörényt fonni szokták, majd úgynevezett „bogyó”-t készítenek belőle, ami által a nyak izmoltsága hangsúlyossá és jól láthatóvá válik. Bármilyen természetellenes vagy túlzó díszítés alkalmazása szigorúan *tilos*. (Internet 4; Díjlovagló Szakág, 2018)

2.1.7. A versenyzés feltételei

A Magyar Lovassport Szövetség szabadidős szabályzat alapján szervezett Előkészítő versenyszámok kivételével, magyar nemzeti versenyen (CDN) való részvételhez a lovasnak előtte sikeres rajtengedély vizsgát kell tennie. A versenyző egy, a Magyar Lovassport Szövetség által bejegyzett és klubtagsággal rendelkező sportklub tagja kell, hogy legyen. Érvényes sportorvosi igazolással kell rendelkeznie. Mind a ló, mind a lovas engedélyeit évente kötelező megújítani. A díjlovaglásban történő versenyzés *licenc rendszerrel* működik, így minden versenyző csak abban a kategóriában versenyezhet, ami az ő licencében szerepel. A váltás akkor történik, amikor a lovas teljesítette az adott licencéhez tartozó kritériumot és az esetleges licencdíj különbözetet is befizette. A 0. licenc kiváltásához díjlovas rajtengedély vizsga megszerzése nem szükséges, ugyanakkor a Magyar Lovas Szövetség rendszerében regisztrálni kell a versenyzőt. E kategóriájú versenyszámokban való indulás megengedett. A sikeres rajtengedély vizsgát követően minden lovas a IV. licenc-szel kezdi meg versenykarrierjét. E és A kategóriában mérettethetik meg tudásukat ezen licencbesorolás alá tartozó lovasok. Kategóriát válthatnak, amennyiben minimum 3 db A kategóriájú versenyszámban legalább 6,2 pontot kaptak vagy legalább 3 alkalommal 65%-ot (összevont bíraskodás esetén 6,5 pontot), vagy annál jobb teljesítményt produkáltak Fialat Díjló versenyszámban (FEI 4 éves, FDA3, FDA4). Ezt követően léphetnek a versenyzők a III. licenc osztályába, ami indulási jogosultságot nyújt A, L, LM, MB kategóriájú versenyszámokban. Magasabb kategóriába léphet az a lovas, aki legalább 3 alkalommal min 6,2 pontot kap MB kategóriában vagy Fialat Díjló versenyszámban (FEI 6 éves díjló) szintén legalább 3 alkalommal 65%-ot (összevont bíraskodás esetében 6,5 pontot). II. licenc-szel rendelkező lovasok részt vehetnek A, L, LM, MB, MA és S1 kategóriában is. Kategóriát válthat az a versenyző, aki legalább 3 S1 kategóriájú versenyen szerez minimum 6,2 pontot, vagy legalább 3 Fialat Díjló versenyszámban (FEI 7 éves) 65%-ot (összevont bírálat esetén 6,5 pontot). Az I. licenc megszerzésével a lovas elérte a legmagasabb kategóriát, amivel részt vehet A, L, LM, MB, MA, S1 és S2 kategóriájú versenyszámokban is. Korosztályos versenyszámokban a licencbesorolást nem kell figyelembe venni. Keresztlicenc kiváltása lehetséges díjugratásban vagy lovastusában versenyző lovasok számára, akik automatikusan IV. licencbesorolásba kerülnek. Kérelem igénylése és egyéni elbírálat után lehetséges, hogy a lovas automatikusan magasabb szintre léphet, amennyiben igényt tart rá. Egyéb esetben annak a lovas, aki magasabb szintre szeretne lépni, minden más díjlovas versenyzőhöz hasonlóan teljesítenie kell a kritériumokat. Férfiaknak és nőknek külön versenyszám rendezése nem megengedett. A lovasok súlyára korlátozás nincs. (Internet 4)

Négy éves vagy annál idősebb lóval lehet csak díjlovagló versenyen részt venni. Amelyik ló az adott évben betölti a négy éves kort, azt azon év január 1-jétől annyi évesnek számít. 4 éves kortól a ló előkészítő és alapfok kategóriában versenyezhet, 5 éves kortól könnyűosztályban, 6 éves kortól középosztályban, 7 éves kortól nehézosztályban, míg 8 éves kortól már nagydíj szinten versenyezhet. Minden, a verseny területére belépő lónak érvényes lóútlevéllel kell rendelkeznie, melyben bejegyzettnek kell lennie a 6 hónaponál nem régebbi ló influenza elleni vakcinának, az 1 évnél nem régebbi fertőző kevésvérűség és 3 évnél nem régebbi takonykór negatív szerológiai vizsgálat igazolásának. (Internet 4)

2.1.8. Díjlovagló versenyek kategóriái és versenyszámai

„A nemzeti versenyek célja összhangban van a nemzetközi díjlovagló versenyek céljával. Az FEI 1929-ben alakította meg a Nemzetközi Díjlovagló Versenyt, azzal a céllal, hogy megóvja a Lovaglás Művészetét az esetleges durvaságoktól és eltévelyedésektől, megőrizze alapelveinek tisztaságát, és így hiánytalanul adhassa tovább a diszciplína fő irányelveit az eljövendő lovas nemzedékek számára.” (Internet 4)

Nemzeti Díjlovagló Versenyen előfordulhat CDN-C/B/B*/A/A*, CDN-GY, CDN-J, CDN-FL, CDN-U25, CDN-P, CDN-FD megyei, regionális vagy országos versenysorozat, és Nemzeti Bajnokság (CDN-MB, melynek része lehet CDN-OB, CDN-FDB, CDN-KOB, CDN-CH). Korosztályos versenyek, azok a versenyek, ahol az adott korosztályhoz kötött csoporton kívül, más nem indulhat, ilyen a CDN-GY, CDN-J, CDN-FL, CDN-P és a CDN-U25. Fiatal díjlovak számára kiírt verseny a CDN-FD, 4, 5, 6, vagy 7 éves fiatal díjlovak számára. Versenysorozat létrejöhet megyei, regionális, vagy országos szinten is, ez az egész versenyszezonban végig húzódik. Egyes versenysorozatoknak a szabályzatát az első forduló megrendezése előtt legalább egy hónappal, a versenysorozat megálmodójának kötelessége benyújtani a Magyar Lovas Szövetség Díjlovagló Szakbizottságának, ellenőrzés és jóváhagyás szempontjából. Az éves versenynaptár összeállításánál a magasabb szintű versenyek elsőbbséget élveznek. Nemzeti Bajnokságok időpontjának kijelölésekor figyelembe kell venni a magyar lovasokat érintő nemzetközi versenyeket (CDI-W, CDI***, CDIY, CDIJ). Nemzeti Bajnoksággal párhuzamosan más díjlovagló verseny nem rendezhető. Minden verseny, minden kategóriájának megvan a saját hivatalos programja, ami az Magyar Lovas Szövetség díjlovagló szakágának hivatalos honlapján mindenki számára megtalálható. (Internet 4; Díjlovagló Szakág, 2018)

Hivatalos versenyen a következő versenyszámok jelenhetnek meg.

2. táblázat. Egyes kategóriákon belüli versenyszámok

Vezető őszá s	Előkészítő	Alapfokú	Könnyűosztály	Könnyű- középoszt ály	Középoszt ály – MA	Középoszt ály – MB	Nehézoszt ály – S1	Nehézosztály – S2
	E1, E2, E3, E4, E5, E8 - rajtengedély vizsga	A1, A2, A3, A4, A5, A6, A7, A8, A9, A10, Gyermek Előkészítő A, A Guadrill, A zenés kűr, FEI A Challenge előkészítő, FEI 4 éves fiatal díjló, 5 éves fiatal díjló A3/A4	L1, L2, L3, L4, L5, L6, L7, L8, L9, L10, L11, L zenés kűr, FEI 5 éves fiatal díjló minősítő és döntő, FEI Gyermek Előkészítő B, FEI Gyermek csapat feladat	LM1, LM2, LM3, LM4, LM5, LM6, LM7, LM8, FEI Póni előkészítő, FEI Póni egyéni, FEI Póni csapat, FEI Póni zenés kűr	M1, M2, M3, M4, M5, M6, M7, M8, M9, M10, M zenés kűr 2, FEI Junior előkészítő, FEI Junior csapat, FEI Junior egyéni, FEI Junior zenés kűr, FEI 6 éves minősítő és döntő	LSZ1, LSZ2, LSZ3, LSZ4, LSZ5, LSZ6, LSZ7, M zenés kűr	FEI Fiatal lovakok előkészítő, FEI Fiatal lovakok csapat, FEI Fiatal lovakok egyéni, FEI Fiatal lovakok kűr, FEI Szent György Díj, FEI Intermedia te I, FEI Intermedia te I zenés kűr, FEI 7 éves fiatal díjló minősítő és döntő	FEI Fiatal Llovakok Nagydíja, FEI Intermediate A, FEI Intermediate B, FEI Nagydíj, FEI Nagydíj special, FEI Nagydíj zenés kűr

Saját szerkesztés a Magyar Díjlovagló Szabályzat és a Díjlovagló szakág programgyűjteménye alapján. (Internet 4; Internet 10)

Zenés kűr az a díjlovas program, ahol a lovas teret adhat a művészi énjének Alapfokú, Könnyűosztályú, Középosztályú, Póni, Junior, Fiatal Lovas, Intermediate I vagy Nagydíj szinten. A lovas, egy meghatározott időkereten belül, az adott szinten elvárt kötelező jármódokkal, átmenetekkel és elemekkel, a technikai szabályokat figyelembe véve, a ló és lovas összhangját és harmóniáját megmutatva kell egy programot a saját fantáziájára bízva

összeállítania, majd bemutatnia, egy általa választott zenére. Az országos versenyeken meghatározott díjlovasgló programokat a Magyar Lovas Szövetség Díjlovasgló Szakágának Díjlovasgló Szakbizottsága hivatott kialakítani és minden évben felülvizsgálni a modern elvárások szerint. (Internet 4)

2.2. Díjlovasglás szakágban versenyző lófajták bemutatása

2.2.1. A gidrán

A gidrán fajta Mezőhegyeshez köthető, itt tenyésztették ki, ezáltal nemzeti kincské nyilvánított lófajta. Története 1816-ra nyúlik vissza, amikor is az alapítómént, egy sötétsárga arab telivért, Gidrant Seniort 1817-ben Lipicára szállítanak. Bábolnán állították tenyésztésbe, ahol akkoriban több mezőhegyesi kanca is volt. Utódai közül 6 mén, köztük Gidran II, Mezőhegyesre került, ahol vegyes származású kancákat fedeztetek velük. Ebben az időben a méneseket nem származásuk, hanem színük alapján állították össze. 1855-ben Lobkowitz Rudolf altábornagy ezt az ideológiát megváltoztatva, áttért a származás alapján történő ménes alapításra, amikor is kiderült, hogy az addig „Sárgaménésnek” hívott kanca állomány jobbára Gidran II leszármazott. Ettől az évtől önálló fajtaként ismerték el a gidránt. A ménesfelügyelőség parancsnoki posztot 1861-től kezdve Franz Ritter altábornagy látta el, akinek célja volt a fajta arabos jellegének finomítása, így például a magasan tűzött fej és magasan illesztett nyak, meredek lapocka és apró vágta. Ehhez az arab ménék használatát visszaszorították, helyettük telivér méneket vettek használatba a ménesben. 1868 végére már csak mezőhegyesi lovak alkották a kancaállományt és az arab ménesek között is kiemelkedőnek tekintették a gidrán ménest. 1887-től 1900-ig a díjlovasglás élmezőnyében mindig megtalálható volt a fajta. A két világháború közötti időszak legjobb ugrólovai mind gidrán származásúak voltak. 1957-ben Mezőhegyesről a Dalmandi Állami Gazdaságba kerül átszállításra az egész ménes. 1975-ben új törzstenyészet alakul meg Borodpusztán, majd 1996-ban Marócpusztára kerül, a Pannon Lovasakadémiához. (SZIDNAINÉ, 1986; CHRISTOPH, 2010; BODÓ ÉS HECKER, 1992; MIHÓK ÉS ERNST, 2015; NOVOTNI, 2007; Internet 5)

Felépítését tekintve szikár, atletikus megjelenésű, mégis elég tömeges, középnehéz hátsó típus. Egyenes profilú feje arányos nagyságú a testtömegéhez, középmagasan tűzve. Középmagasan illesztett, jól izmolt nyaka középhosszú, kifejezett baltavágással. Kifejezett marra rendelkezik, amely hosszan hátba nyúló, jól izmolt. Háta és ágyéka közepesen hosszú, utóbbi elég feszes, a szügye széles, izmos, mellkasa dongás. Erős csontozatú, durva lábszerkezeti hibától mentes. Marmagassága bottal mérve 160-168 cm között alakul. Színe

kizárólag sárga lehet. Az az egyed tartozhat kizárólag a fajtába, amely sárga és négy generációra visszamenőleg az ősei is sárga színűek és arabok vagy anglo-arabok. (CHRISTOPH, 2010; MIHÓK ÉS PATAKI, 2003; MIHÓK ÉS ERNST, 2015; NOVOTNI, 2007; HORN, 1995)

Felhasználását tekintve alkalmas fogatlónak is, azonban hátszlóként közkedveltebb és kiemelkedőbb eredményekkel büszkélkedhet. Amszterdamban az 1928-as olimpián Elliot nevű huszárlo cseh lovasával aranyérmet szerez díjugratásban. Berlinben az 1936-os olimpián Magyaremlék nevű lóval bolgár lovasa militaryban 10. helyezett. „Legszebb” nevű gidránt a Honvéd Lovas Olimpiai Bizottság az 1936-os olimpiára készülő keretbe jelölte, ez azonban még korainak bizonyult, ennek ellenére az 1937-ben FEI által Berlinben megrendezett 8. Nemzetközi Díjlovaglómérkőzésen Pauly Hartmannal a nyergében a Szent György díjban 8. helyezést értek el. Ugyancsak ebben az évben középosztályú díjlovaglási számban első helyezett a világhíres aacheni versenyen. A Szent György díjban ötödik helyezést, egy nehéz osztályú számban pedig tizedik helyezést ért el a páros. 1939-ben az aacheni Nagy Díjban harmadik helyezett lett Pauly Hartman és Legszebb. (CHRISTOPH, 2010; MIHÓK ÉS ERNST, 2015; Internet 6)

2.2.2. A lipicai

A fajta története 1580. május 19-ére nyúlik vissza, amikor is II. Károly, osztrák főherceg egy hercegi ménes felállításáról döntött a ma Szlovénia területén fekvő Lipizzán (ma: Lipica). A cél egy szilárd szervezetű, magas tűrőképességű, mégis impozáns, pompázatos fajta kialakítása volt. A barokk kor ízlésének megfelelően az erős testtömeggel, mégis kellő kecsességgel és eleganciával rendelkező lovat előszeretettel használták egyaránt hátszló-, és hintóslónak. A kor divatjának megfelelően spanyol-nápolyi lovakból alapítottak ménest, amely 24 kancából és 9 fedezőménből állt. A tenyésztés a még kezdetekkor használt nyolc alapítóménre épül ma is. Elsőként a szürke mén, *Pluto* érkezett Lipizzára 1772-ben a dán királyi ménesből. Őt követte *Conversano*, aki a nápolyi királyság legjobb spanyol méneséből érkezett 1774-ben. 1783-ban egyszerre két meghatározó fedezőménje is érkezett a fajtának, *Favory* és *Maestoso*. 1803-ban került megvételre a nápolyi származású *Neapolitano*. A hatodik törzset alapító, eredeti arab felmenőkkel rendelkező mén, Siglavy, 1816-ban érkezett a méneshez. A háborús évek során a ménes többször is menekülésre kényszerült, így kerültek Mezőhegyesre, ahol 6 éven keresztül, 1809-től 1815-ig éltek. A gróf Bethlen Pál, erdélyi ménesében született *Incitato* nevű mén törzse a fajta mezőhegyesi korszakában alakult meg. A nyolcadik törzs alapítója pedig *Tulipán*

volt, aki a Jankovich-Bésán család birtokáról származott. A ma is méltán híres fogarasi ménest 1874-ben alapították meg az akkori Osztrák-Magyar Monarchiában, majd az I. világháború előtt Bábolnára vezényelték. Az 1950-es években került a ménes Szilvásváradra, ami ma is otthont ad a lipicai lovak magas színvonalú tenyésztésének. (TÓTH ÉS VÁRADY, 1980; NOVOTNI, 2007; MIHÓK ÉS PATAKI, 2003; BODÓ ÉS HECKER, 1992; CHRISTOPH, 2010)

Küllemét tekintve különböző ménesekben kisebb eltérések fordulhatnak elő, a piberi, osztrák állomány sokkal inkább visszamegy az arab ősökre, finomabb, hátszló típusú, míg Szilvásváradon kedveltebb a tömegesebb, barokk típusú egyed. Általánosságban nem túl méretesek, bottal mért magasságuk 150-160 cm körül alakul, ehhez képest nagy, de nem durva, alacsonyan tűzött kosfej vagy fél kosfej jellemzi. Magasan illesztett, ívelt nyaka rövid, de jól izmolt, marja elmosódott, nem kifejezett, a háta és ágyéka középhosszú vagy hosszú, izmos és széles. Dongás mellkasának köszönhetően a szügye is széles. Lapockája és lábszerkezete meredek, száraz és erős izületekkel, inakkal. Adottságaiból adódóan térélelő mozgás helyett, az akciós, felfelé irányuló mozdulatok jellemzik. Általában szürke szín jellemzi, de előfordulhat fekete vagy pej változat is. (TÓTH ÉS VÁRADY, 1980; NOVOTNI, 2007; MIHÓK ÉS PATAKI, 2003; BODÓ ÉS HECKER, 1992; CHRISTOPH, 2010)

A méltán híres Bécsben található Spanyol Lovasiskolában a díjlovaglás magasiskoláját kizárólag lipicai ménekkel mutatják be. Díjlovagló versenyeken is elterjedtek ezek a fajta lovak, mindemellett a nemzeti fogathajtó válogatott 80%-a lipicai lovakkal áll rajthoz és nemzetközi versenyeknek is rendszeres résztvevői. Tenyésztése zárt törzskönyvben történik. Magyarországon ez a fajta is nemzeti kincské nyilvánított. (TÓTH ÉS VÁRADY, 1980; NOVOTNI, 2007; MIHÓK ÉS PATAKI, 2003; BODÓ ÉS HECKER, 1992; CHRISTOPH, 2010)

2.2.3. A *Furioso-North Star* (mezőhegyesi félvér)

A fajta kitenyésztése Mezőhegyeshez köthető, amikor is 1841-ben megalakult a Császári és Királyi Ménésintézet. Az alapot mezőhegyesi nóniusz kancák adták. A tenyészcél egy hadászatban alkalmazható, robosztus, mindemellett gyors és kitartó, jó munkaképességű fajta kialakítása volt. Ennek elérése érdekében a 3. és 8. számú ménes kancáit először a *Furioso Senior* névre keresztelt angol telivér ménnel fedeztették 1841-től tíz éven keresztül, 95 mén és 81 kancacsikót adva a ménesnek. A fajta alapját képző másik mén, *North Star Senior*, fekete

színű angol telivér mén 1852-ben kerül tenyésztésbe Magyarországon és hat éven keresztül fedezett leginkább angol háttérű kancákat, ennek eredményeképp 53 mén és 61 kancacsikóval lett gazdagabb az állomány. 1867-től kezdve Kozma Ferenc vezetésével a két mén leszármazottjait tudatosan keresztezni kezdték egymással. Ennek a tenyésztési eljárásnak köszönhetően alakult meg Magyarország angol félvér fajtája, a mezőhegyesi félvér, később a két alapítómén nevét megkapva, Furioso-North Star. (SZIDNAINÉ, 1986; CHRISTOPH, 2010; BODÓ ÉS HECKER, 1992; MIHÓK ÉS PATAKI, 2003; MIHÓK ÉS ERNST, 2015; NOVOTNI, 2007; HORN, 1995)

Nagy rámajú, tömeges és erős testalkatú fajta, azonban az angol telivér felmenőknek köszönhetően mégis nemes és elegáns. Magasságukban a két ivar között lehet eltérés, a kancák bottal mérve 158 és 168 cm között alakulnak, míg a ménnek 162 és 174 cm között. Színek tekintetében leggyakoribb a pej és sötétpej, de előfordulhat fekete vagy sárga is. Középnehéz háta és hámos típus. Feje nemes, száraz és egyenes vonalú. Hosszú, izmos nyaka középmagasan illesztett. Hosszú, magas marját kifejezett baltavágás jellemzi. Háta rövid vagy középhosszú, feszesen kötött. Mély mellkasa dongás, lapockája széles és dőlt. Erős csontozata és száraz inai és ízületei vannak. Lépése, ügetése élénk és térerlelő, vágóját pedig rugalmasság és lendületesség jellemzi. (CHRISTOPH, 2010; BODÓ ÉS HECKER, 1992; MIHÓK ÉS PATAKI, 2003; MIHÓK ÉS ERNST, 2015; NOVOTNI, 2007; HORN, 1995)

A fajtát elsősorban a katonaságban alkalmazták, azonban a mezőgazdaságban is kiválóan helyt állt szívósságának, kitartásának és fáradhatatlan munkakészségének köszönhetően. A szántóföldeken ma már visszaszorult a szerepük a gépesítéseknek köszönhetően, azonban a lovassport szinte minden szakában kipróbálásra kerültek és szépen helyt állnak. Díjlovaglásban, díjugratásban és militaryban is bizonyított már, de a fogatsportban világbajnokok is kerültek ki a fajtából. A nemzeti lovastorna válogatott több éven keresztül két Furioso-North Star fajtájú lóval versenyzett. Nemzeti kincscé nyilvánított lófajta Magyarországon. (CHRISTOPH, 2010; BODÓ ÉS HECKER, 1992; MIHÓK ÉS PATAKI, 2003; MIHÓK ÉS ERNST, 2015; NOVOTNI, 2007; HORN, 1995)

2.2.4. A holland sportló (KWPN)

Hollandia ma a világ egyik legeredményesebb sportlótenyésztő országa. Ezen melegvérű lovak tenyésztését 1887 óta tartják nyilván. Két fajta keresztezésével hozták létre ezt a rendkívül atletikus, mégis nyugodt vérmérsékletű fajtát. Alapját a rendkívül jó mozgással bíró,

fogatsportban elismert gelderlandi és a tömegesebb groningeni lovak adták. A vérvonal nemesítésére angol telivér lovakat vontak a tenyésztésbe, ezeket az egyedeket pedig később német és francia melegvérűekkel párosították, vérmérsékletükön és testalkatukon való tökéletesítés céljából. Több regionális tenyésztési társaság is működött, azonban hamar felismerték, hogy közösen hatékonyabban tudnának dolgozni a közös cél elérése érdekében. 1970-ben alakult meg a szövetség az északi NWP és a Hollandia többi részén kialakult VLN között. 1988-ban alakult meg Beatrix királynőnek köszönhetően a holland királyi melegvérű méneskönyv, a Koninklijk Warmbloed Paardenstamboek Nederland, rövidített és közismert nevén KWPN. Nyitott méneskönyvként működik, vagyis nem fajta, hanem teljesítmény alapján kerülhetnek be a méneskönyvbe a lovak, amit egy nagyon szigorú szelektálás és teljesítményvizsga előz meg, ezért is világhírűek lovaik mind díjlovaglásban, mind díjugratásban. A fajtának négy tenyésztési iránya van, az ugró ló, a díjló, a fogatló és a gelderlandi ló. Gyakran találkozhatunk lovak neveinek végén „Z” betűvel, ami a Zangersheide istállót jelöli, amihez Leon Melchior, a holland melegvérű tenyésztés egyik legismertebb alakjának neve köthető. (NOVOTNI, 2007; ELWNY, 1994; Internet 8; Internet 7)

A tenyésztésben fontos kritérium a mozgás tökéletessége és a nyugodt vérmérséklet. Kifejezetten gyorsnak nem mondható, ezt ellensúlyozza kimagasló gimnasztikai képessége és atletikussága. Magassága 170 cm körül mozog, szín tekintetében mindegyik elfogadott, kivéve a tarka. Feje száraz, a telivérére hajaz, azonban attól nyugodtabb, intelligens benyomást kelt. Nyaka közepesen hosszú, jól illesztett. Méretét, lapockájának kedvező alakulását és erősségét a gelderlandi fajtától örökölte, míg annak hosszúkás, kocsilóra jellemző hátát az angol telivér rövidebbé és tömörebbé tette. Lábai egészségesek, megfelelő csontozattal rendelkeznek, lábszerkezeti hibától mentesek. A tömegességét és az erős farat a groningeni örökölte. (NOVOTNI, 2007; ELWYN, 1994)

A fogatsportban is gyakran használatos fajta, azonban díjugratásban és díjlovaglásban elért sikereivel nem talál ellenfelet magának a fajta. 2010-ben díjugratásban és díjlovaglásban egyaránt első helyet foglalt el a World Federation for Sport Horses (rövidítve: WBFSH) ranglistán. Ferro csapat ezüstérmes 1998-ban a Lovas Világjátékokon, 1999-ben az Európa Bajnokságon és 2000-ben az Olimpián Copy van Baalen-nel a nyergében. A páros legkiemelkedőbb eredménye a Világkupa Döntőn elért második helyezése 80% feletti eredménnyel. Udon nevű KWPN ló 1996-ban csapat bronzérmes Atlantában az Olimpiai Játékokon Steffen Peters nevű lovasával és 15. helyezett egyéniben díjlovaglásban. Totilast a díjlovaglás legendájaként tartják számon, aki holland lovasával, Edward Gallal szinte mindent

elért, amit lehet. 2009-ben Windsorban az Európa Bajnokságon 2 aranyéremmel és 1 ezüsttel tért haza, a 2010-ben megnyerte a Világkupa döntőt, majd Világbajnokságról is három aranyéremmel távozott, míg 2011-ben Rotterdamben egy ezüst, 2015-ben Aachenben pedig egy bronzéremmel gazdagodott az Európa Bajnokságon. Mindezekon felül, ami mégis a legkülönlegesebbé teszi ezt az elképesztő mént az az, hogy Windsorban az Európa Bajnokságon világrekordot döntött és először kapott 90% feletti pontszámot, még hozzá 90,750%-ot. 2009 decemberében azonban az olimpia FEI Díjlovagló Világkupa sorozatában megdöntötte saját rekordját Edward Gallal, és a Nagydíjban 92,3%-os pontszámmal, több mint 10 ponttal a második helyezett előtt megnyerte a versenyszámot és újabb rekordot döntött. (Internet 9)

2.3. Célkitűzés

Szakdolgozatom célja, hogy megvizsgáljam a díjlovagló versenyeken 2017 és 2021 közötti években indult lovak fajta, ivar és életkor szerinti eloszlását Magyarországon.

3. Saját vizsgálatok

3.1. Anyag és módszertan

A dolgozatomban a díjlovaglás szakágban versenyző lovakat vizsgáltam Magyarországon fajtájuk, ivaruk és életkoruk szerint 2017 és 2021 között. Elkészítéséhez és a tényszerű adatok kinyeréséhez a díjlovagló versenyekre történő nevezéshez létrehozott hivatalos oldalt, a <https://www.nevezesdijlovas.hu/> weboldalt vettem segítségül.

Vizsgálatomban minden 2017 és 2021 között, Magyarországon megrendezett versenyt vettem alapul, szabadtéri és fedeles szezonban egyaránt, a teljeskörű vizsgálat érdekében. A lovakat úgy gyűjtöttem ki, hogy az adott évben minden Magyarországon megrendezett versenyről kimásoltam a résztvevő lovak nevét és azonosítóját, majd azonosítójuk alapján kikértem őket a nevezési oldalon és kiírtam róluk a kívánt adatokat. Esetemben ez a lovak neve, azonosítója, fajtája, ivara, életkora volt és az, hogy az adott évben milyen kategóriában versenyzett. Minden év adatait egy külön munkalapra gyűjtöttem ki. A versenyen résztvevő lovakat versenyenként másoltam át és mindegyik után leszűrtem őket azonosítójuk alapján, hogy egy évben csak egyszer szerepeljenek a táblázatban. Az évek során kigyűjtött lovak között van átfedés, ugyanis egy ló szerencsés esetben több éven keresztül aktív tagja a versenyeknek. A kapott adatokat összesítettem egy új munkalapon és Excel-ben diagramokat és táblázatokat szerkesztettem belőlük.

Érdekeség lehet, hogy egy szezonban összesen hány ló versenyzik Magyarországon díjlovaglásban, és fajtájuk, ivaruk és életkoruk hogyan oszlik meg.

A lovak fajtáját tekintve az azonosítójukban szereplő fajtajelet vettem alapul, és annak segítségével határoztam ezt meg. A tenyésztők és a Magyar Lótenyésztő és Lovas Szervezetek Szövetsége által meghatározott, a vizsgált versenyek során előforduló fajtajeleket a következő táblázatban szedtem össze (3. táblázat).

A táblázatban felsorolt betűkön vagy betűkombinációkon kívül találkoztam az „IM” kombinációval, ami az import lovakat jelöli, a „QQ” és „QC” kombinációkkal is, ami az ismeretlen származású lovakat azonosítja, a pónik egységes „PO” azonosítójával, illetve a megyejelölésekkel, ami azt a megyének az első és utolsó betűjét jelöli meg a ló azonosítójában, ahol született, ezen elv alapján Békés megye jele a „BS”, Heves megye jele a „HS”, Pest megyéé pedig a „PT”, stb.

3. táblázat. Egyes fajták meghatározott fajtajelei (saját szerkesztés)

Fajta neve	Fajtajel
gidrán	GI
angol telivér	AT
fríz	FZ
shagya arab	SH
magyar félvér	MF
lipicai	L
szilvásvárad lipicai	SZ
holsteini	HS
kisbéri félvér	KB
furioso-north star	FN
nóniusz	NO

3.2. Eredmények és értékelésük

Az első évben, vagyis 2017-ben minden Magyarországon rendezett versenyt beleszámítva 386 ló versenyzett aktívan, míg ez a szám 2018-ra 440-re nőtt, 2019-ben 454-re, 2020-ban visszaesett 394-re, 2021-ben pedig csúcsot döntött ezt az öt évet tekintve, 473 lóval (1. diagram).

1. diagram. 2017-2021 között Magyarországon rendezett díjlovagló versenyeken indult lovak száma

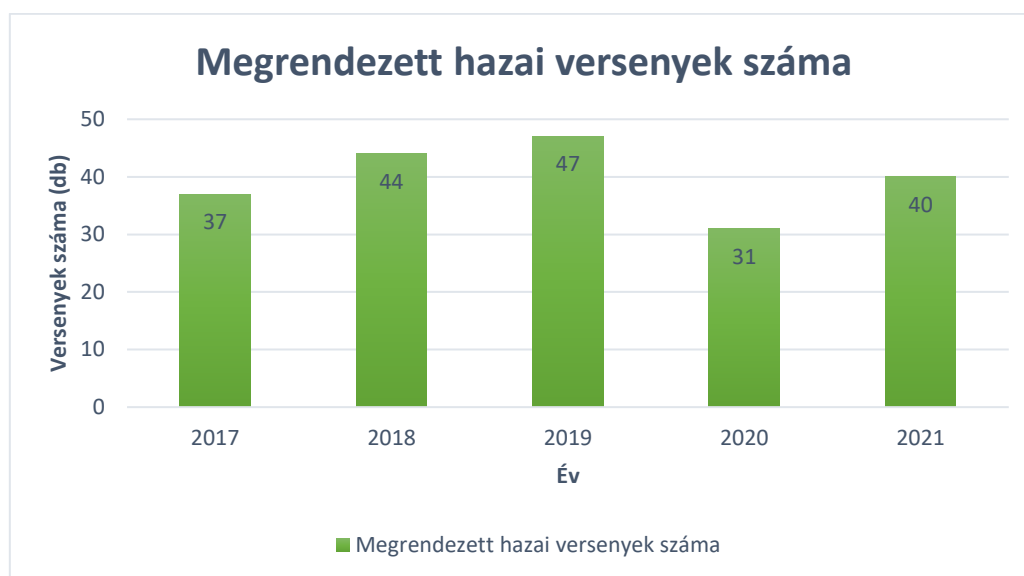

A 2020-as év kivételével folyamatos emelkedést figyelhetünk meg, ami az aktívan versenyző lovak számát illeti. Ez annak köszönhető, hogy egyre népszerűbb a díjlovaglás, mint lovassport. A 2020-as évben észlelhető visszaesés betudható a Covid-19 járvány okozta korlátozásoknak, ami a lovas versenyek rendezését is megbonyolította. Ezt a visszaesést a 2021-es szezonban már maguk mögött hagyhatták a lovasok és nem csak, hogy minden visszatért a régi kerékvágásba, de még több ló is starthoz állt, mint az előző vizsgált években.

Vizsgálatom során fontos szerepet játszott, hogy 2017 és 2021 között hány díjlovagló versenyt rendeznek Magyarországon, ezért ezt a fent látható diagramban ábrázoltam (2. diagram).

Az adatokat 2017-ben 37, 2018-ban 44, 2019-ben 47, 2020-ban 31, míg 2021-ben 40 verseny alapján tudtam kinyerni.

2. diagram. 2017-2021 között Magyarországon rendezett díjlovagló versenyek száma

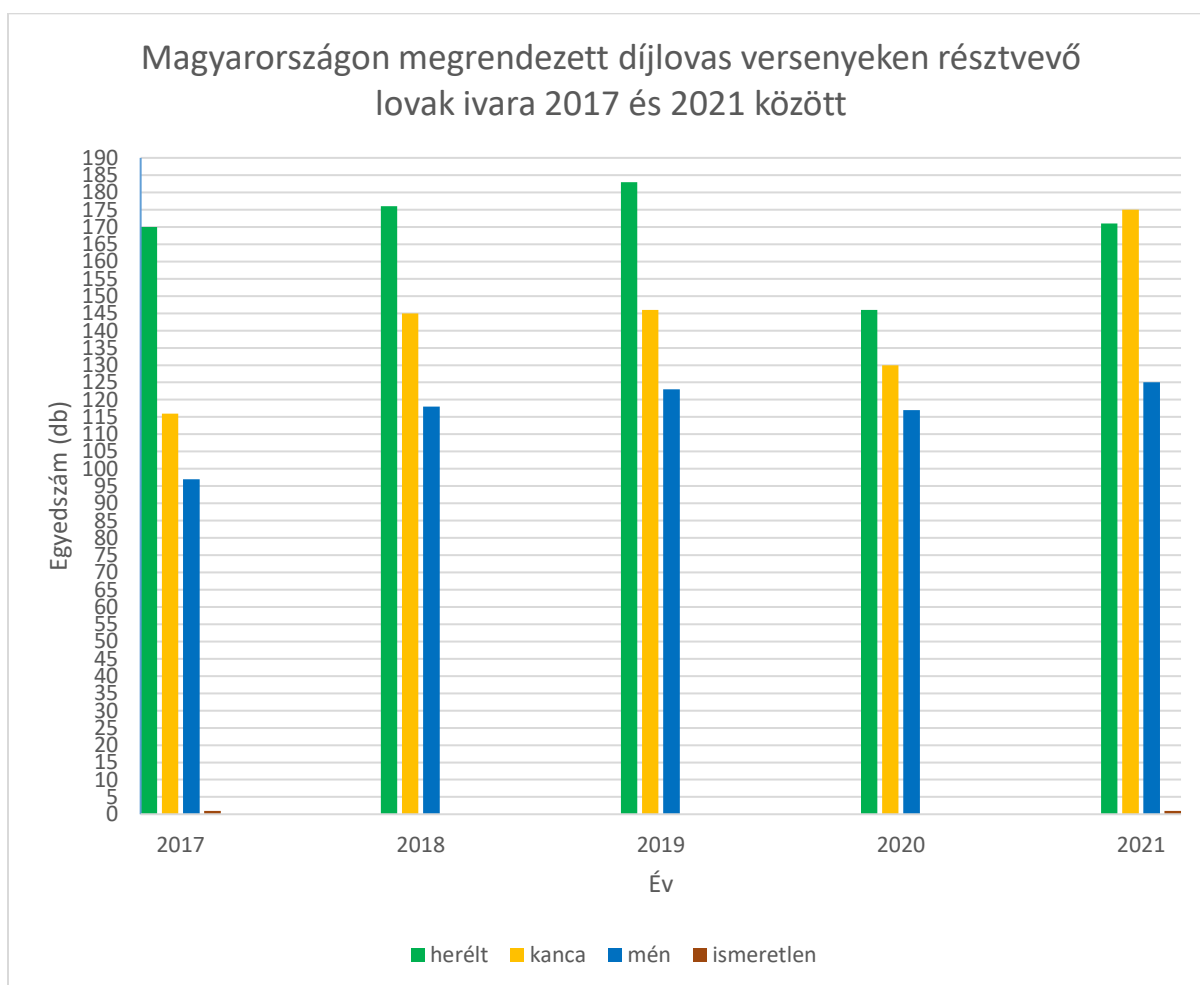

Látható, hogy az utóbbi években jelentős ingadozás tapasztalható a hazai díjlovagló versenyek számában, a legnagyobb növekedést 2018-ban és 2021-ben regisztrálták, míg a legnagyobb csökkenés 2020-ban volt tapasztalható. 2017 óta folyamatosan emelkedett a hazai díjlovagló versenyek száma egészen 2019-ig, amikor is elérte az évi 47 versenyt. 2017-hez képest 2018-ban 19%-kal több verseny került megrendezésre, azaz 44. A növekedési tendencia folytatódott, így a következő évben 47 verseny került megrendezésre. Ezután 2020-ban csökkent a versenyek száma 31-re, vélhetően a Covid-19 világjárvány okozta korlátozásoknak,

ami megnehezítette a versenyek megrendezését és lebonyolítását. Ezt a visszaesést még a 2021-es versenyszezonban sem sikerült maguk mögött hagyniuk a versenyhelyszíneknek, de növekvő tendenciát mutatnak, ebben a versenyszezonban 40 versenyt sikerült megrendezniük. A növekedés azonban az utóbbi években is tapasztalható, ami pozitív mind a versenyző lovasoknak, mind a ló tulajdonosoknak, mind a versenyt rendező helyszíneknek és jó jel a díjlovaglás hazai fejlődésére nézve is.

A következő diagramon a vizsgált évek alatt megrendezett nemzeti díjlovas versenyeken résztvevő lovak ivarát vizsgáltam (3. diagram). A 2017-es és 2021-es szezonban 1-1 egyed ivara ismeretlennek bizonyult. A rendelkezésemre álló rendszerben a ménnek esetében nem lehet teljes bizonyossággal állítani, hogy azok az egyedek még mindig ménnek, vagy az idő során herélésükre sor került-e, ugyanis a rendszer ezt a jellegű változást nem frissíti. 2017-ben 170 herélt, 116 kanca és 97 mén ló vett részt Magyarországon, díjlovas versenyen.

3. diagram. 2017 és 2021 között Magyarországon megrendezett díjlovagló versenyeken résztvevő lovak ivara

2018-ban a heréltek száma 176 darabra nőtt, ami 3,5%-os növekedést jelent az előző évhez képest, majd 2019 és 2020 között 20,8%-os csökkenés volt tapasztalható. 2020 és 2021 között ismét növekvő tendenciát mutattak az értékek, egészen pontosan 17,1%-kal nőtt a herélt ivarú egyedek száma. Összességében a vizsgált időszakban mindössze 0,6%-os növekedést tapasztalhatunk a herélt lovaknál, ami kevésnek tűnik, azonban a herélt lovak a vizsgált időszak első felében is már magas létszámmal bírtak, így a nagy növekedés aránytalannak bizonyult volna.

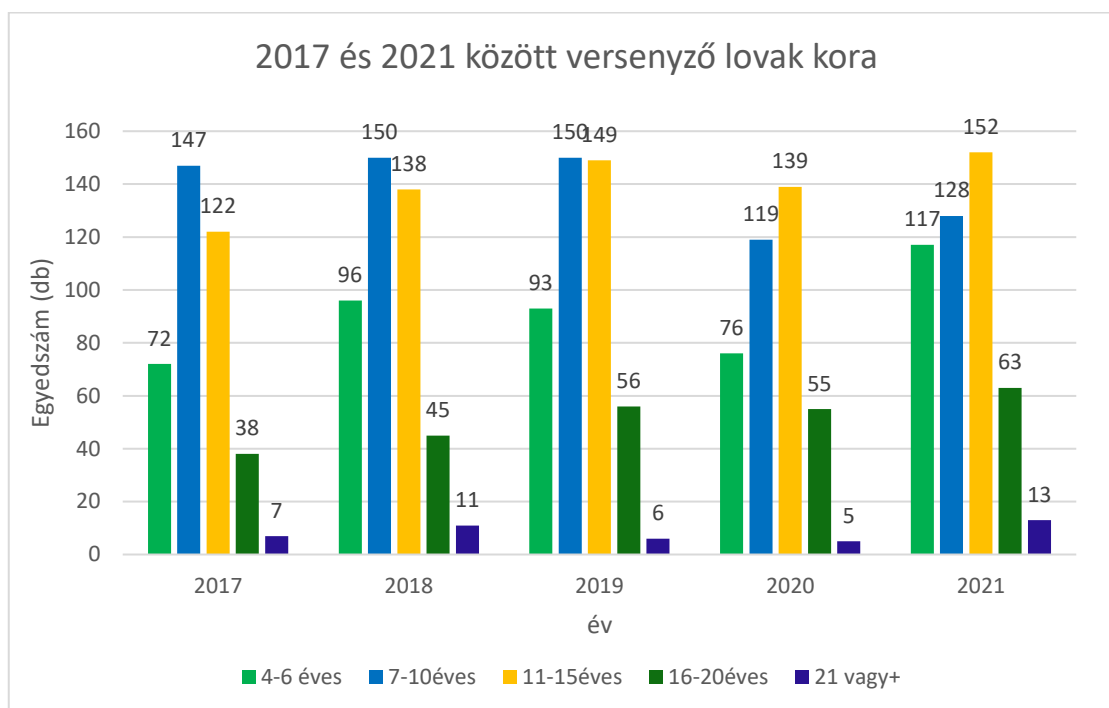
A kanca lovak száma ugrásszerű növekedést mutatott 2017 és 2018 között, a maga 25%-os növekedésével. 2019-re már csak 0,7%-kal nőtt a számuk, majd 2019-ről 2020-ra 10,9%-kal csökkent. 2021-re azonban 34,6%-kal nőtt, így ebben az évben 175 kanca versenyzett Magyarországon díjlovaglás szakágban. Az utolsó vizsgált évben több, mint 50%-kal növekedett a versenyző kancák száma az első évhez képest, ami kiemelkedő a három ivart összesítve.

A mén lovak aránya stabil képet mutatott az évek alatt, változásuk nem mutat jelentős ingadozást. Az első vizsgált évben 97 mén ló versenyzett, ez a szám 2018-ra 21,6%-kal nőtt meg, így 118 ilyen ivarú ló versenyzett, majd a rá következő évre még 4,2%-kal, ekkor pedig 123. 2020-ra 4,9%-os csökkenés figyelhető meg, azonban 2021-re ismét növekedett a létszámuk 6,8%-kal, így elérte a 125-öt. Összességében a vizsgált időszakban 28,9%-os növekedés volt tapasztalható.

Összesítve az eredményeket, elmondható, hogy a vizsgált öt év alatt a kanca lovak száma növekedett a legnagyobb mértékben, 51,7%-kal, ezt követi a mének száma 28,9%-os növekedése, majd a heréltek.

Annak, hogy egy lovas milyen ivarú lovat választ sokrétű kérdés. A herélt lovak bizonyulnak a legnépszerűbbnek, a 2021-es év kivételével, amikor is 4-gyel több kanca versenyzett, mint herélt. Ezt a népszerűséget köszönhetik jófejségüknek, könnyebb kezelhetőségüknek. Míg egy kancánál figyelembe kell venni a sárlási időszakát, amikor nehezebben kezelhető lehet, a méneknél pedig a fedeztetési időszakot, amikor az adott állattól akár heti többször spermát szükséges venni, vagy akár egy sárló kanca el tudja terelni a figyelmét és nehezen kezelhetővé válik, addig egy herélnél egyik probléma sem áll fenn.

4. diagram. A 2017 és 2021 között Magyarországon versenyző lovak életkorának alakulása

A 4. diagram jól mutatja a Magyarországon versenyző lovak életkor szerinti eloszlását 2017 és 2021 között. Ennek segítségével egyszerűen megállapíthatjuk, hogy melyik évben hány darab 4 és 6 éves közötti, 7 és 10 éves közötti, 11 és 15 éves közötti, 16 és 20 éves közötti és 21 éves vagy afölötti ló versenyzett.

Az eredményekből látható, hogy a vizsgált öt évben a legtöbb versenyző ló a 11-15 éves korosztályba tartozott. Ezután következett a 7-10 éves korosztály, majd a 4-6 éves lovak. Az idősebb korosztályok (16-20 éves és 21 és afölötti) viszonylag kisebb számban vettek részt a versenyeken.

A vizsgált öt éves időszakban a legnagyobb növekedést a 16-20 éves korcsoportban lehet jegyezni, ahol a lószám 65,8%-kal növekedett. A 21 év és afölötti egyedek száma elenyésző a díjlovaglásban, ezeknek a számoknak a változásával nem érdemes foglalkozni, hiszen a versenyző lovak csak kis százalékát teszik ki, azonban megállapítható, hogy az öt évben ezen lovak száma 85,7%-kal nőtt. Az adatok alapján látható, hogy a 4-6 éves lovak részvétele az utóbbi években jelentősen megnőtt. Ez köszönhető annak, hogy számos fiatal díjlónak kiírt minősítő versenyszám van. Azonban a 7-10 éveseknél 12,9%-os visszaesés volt tapasztalható. A 11-15 éves korcsoportban is jelentős növekedés volt észlelhető, a maga 24,6%-ával.

A 4. táblázatban a 2017 és 2021 között Magyarországon versenyző lovakat fajtájuk alapján vizsgáltam meg.

4. táblázat. A 2017 és 2021 között Magyarországon versenyző lovak fajta szerinti eloszlása

<i>fajta/év</i>	2017	2018	2019	2020	2021
angol telivér	1	4	8	5	4
arab telivér	0	0	1	0	0
fríz	5	10	4	0	5
furioso-north star	13	6	9	15	20
gidrán	1	12	7	2	5
holsteini	1	2	2	0	0
import	225	234	245	241	226
kisbéri félvér	7	14	13	5	9
lipicai	3	3	3	2	5
magyar félvér	52	61	80	48	89
német sportló	1	1	0	0	0
nóniusz	0	1	1	3	6
shagya arab	2	4	2	0	1
szilvásvárad lipicai	9	7	6	9	12
megyejelzésű	56	58	48	44	50
ismeretlen	6	17	24	20	38
póni	4	6	1	0	3

Minden az öt vizsgált évet tekintve elmondható, hogy a legnagyobb népszerűségnek az import lovak örvendenek, hiszen minden évben torony magasan vezetnek a fajta tekintetében.

Számuk 2019-ig növekedést mutat, majd 2020-tól enyhe csökkenést, de 2021-re így is több külföldről behozott ló versenyzett, mint az első vizsgált évben.

A következő legnépszerűbb fajta a magyar félvér, az utolsó évben 71%-kal több ilyen fajta lóval versenyeztek díjlovaglásban, mint 2017-ben. Számuk az öt év folyamán folyamatos emelkedést mutatott 2020 kivételével, de abban az évben összességében is kevesebb ló versenyzett.

A következő legnépszerűbb fajta a furioso-north star, amelyből 13 egyed versenyzett 2017-ben, számuk pedig 2020-ig csökkent. A nóniusszal és a szilvásvárad lipicaival karöltve a többi egyedtől eltérően 2020-ban nem csökkent számuk, de még emelkedett is. Furioso-north star fajtában a 2019-es évhez képest 66%-os emelkedés figyelhető meg, majd újabb 33%-os.

Szilvásvárad lipicaiból az első vizsgált évben 9 egyed versenyzett, majd ez a szám fokozatosan csökkent a további két évben, majd 2020-ban ismét 9, 2021-ben pedig 12 díjló versenyzett.

Nóniuszból az első vizsgált évben egy sem versenyzett, majd 2018-ban és 2019-ben egy darab. 2020-ban 3-ra, míg 2021-ben 6-ra növekedett számuk.

A lipicai lovak száma az első három vizsgált évben stagnált, mindhárom évben 3 egyed versenyzett, 2020-ra ez a szám 2-re esett vissza, majd 2021-ben 5 lóra emelkedett meg.

A gidrán fajta jelenléte 2017-ről 2018-ra kiugró eredményt mutatott, 1-ről 12-re emelkedett, azonban ez a szám az utolsó vizsgált évben 5-re csökkent. A 2018-as évi ugrásszerű növekedésnek a háttérében állhat a Díjlovagló Szakág 2018. évi elnöki beszámolójában álló Óshonos Magyar lófajták versenytámogatása. Ez a támogatás csak olyan magyar óshonos fajtának járt, amely a Magyar Lovas Szövetség által megrendezett verseny bármely szintű kategóriájában indult és a meghatározott minimum százalékos eredmény követelményt elérte. Minden kategóriában ugyancsak meg van határozva az is, hogy milyen költségek kifizetésétől mentesül a lovas. Úgy gondolom, látványos eredményt értek el a gidrán lovak esetében ezzel a támogatással. (Internet 11)

Kisbéri félvér lovak szintén nem gyakori résztvevői a díjlovas versenyeknek, azonban imént, a gidrán lovaknál említett Óshonos Magyar lófajták versenytámogatása ezt a fajtát is érinti, aminek lehetséges hatása szemmel látható a táblázatot megvizsgálva. 2017-ben 7 kisbéri félvér fajtájú ló versenyzett, ez a szám azonban a támogatás kezdő évére, 2018-ra megduplázódott.

A lovak fajtáját tekintve döntő többségben az import, külföldről Magyarországra behozott sportlovakat részesítik előnyben a versenyzők. Ezenkívül előszeretettel használnak magyar fajtájú lovakat is. Elsősorban gidránt, lipicait, kisbéri félvért, magyar félvért. Az évek elteltével ugrásszerű változások nem tapasztalhatók, adott fajtában az öt évben kiegyenlített a fajtahasználat.

Az import lovak népszerűsége a díjlovaglásban több okra vezethető vissza. Az egyik, hogy a külföldön tenyésztett lovak sok esetben a legjobb vérvonalakból származnak és magasabb szinten képzettek a díjlovaglásban, mint a hazai lovak.

3.3. Következtetések és javaslatok

A 2017 és 2021 között Magyarországon versenyző lovak fajtájának, ivarának és korának vizsgálata alapján a következő következtetésekre jutottam.

Fajta tekintetében kiugróan magas a külföldről Magyarországra importált lovak száma díjlovas versenyeken a vizsgált öt év alatt. Szép számban jelennek meg azonban magyar félvér

és magyar fajtájú, így gidrán, lipicai, kisbéri félvér és nóniusz lovak is. Ezek száma a vizsgált időszak során stabil maradt, vagy emelkedett. Véleményem szerint, ha a magyar őshonos fajtájú lovak versenyeredményét az elkövetkezendő években is támogatná a szakág, akkor több ilyen fajtájú lovat versenyeztetnének, vagyis lipicait, nóniuszt, gidránt, shagya arabot, furioso-north start és kisbéri félvért.

A lovak ivarát tekintve az utolsó év kivételével legnépszerűbbnek a herélt lovak bizonyultak, ebben az évben azonban 4 egyeddel több kanca versenyzett. A mének száma kis mértékben mutat csak ingadozást az évek során. Elmondható, hogy a herélt lovak használata a leggyakoribb a díjlovagló négyszögben, ez köszönhető kiegyensúlyozottságuknak, higgadtságuknak.

A lovakat koruk alapján korcsoportokra bontottam. Így kaptam 4-6 éves, 7-10 éves, 11-15 éves, 16-20 éves, illetve 21 és afölötti korcsoportot. A vizsgálatok alapján elmondható, hogy a legtöbb ló a 7-10 éves és 11-15 éves korcsoportba tartozik, azonban az évek előrehaladtával egyre több fiatal, vagyis 4 és 6 év közötti egyed vesz részt hivatalos díjlovagló versenyen. Ez köszönhető a fiatal díjlovaknak kiírt versenyszámoknak.

Mindenképpen érdekesnek találtam a vizsgálatot és azt, hogy megvizsgálhattam, hogy minek mi állhat a háttérében, érdekes következtetésekre adott következtetni. A javaslatom, hogy a vizsgálat folytatódjon és további megfigyelések legyenek a lovak fajta, ivar és életkor szerinti eloszlásában Magyarországon.

4. Összefoglalás

Szakdolgozatomban a díjlovaglásban versenyző lovakat fajtájuk, ivaruk és életkoruk szerint vizsgáltam 2017 és 2021 között Magyarországon.

A díjlovaglást, mint szakágat azért választottam, mert ebben látható meg igazán ló és lovasa közötti összhang, kapocs és együttműködés. Egy adott program, de akár csak feladat kivitelezése is pontos, precíz munkát igényel. Egy ló kiképzéséhez idő kell, amelynek gyümölcsét a díjlovas négyszögben láthatja meg a közönség.

Vizsgálatomhoz a nemzeti díjlovagló versenyek hivatalos nevezési oldalát vettem segítségül, ahonnan minden versenyen résztvevő lovat Excel táblázatba gyűjtöttem és mellé kiírtam a lovak azonosítóját, nevét, fajtáját, ivarát, korát és, hogy az adott évben milyen kategóriákban versenyzett. Egy évben egy lovat csak egyszer gyűjtöttem ki, hiába vett részt az adott szezonban több versenyen is, így kaptam releváns eredményeket.

A kapott eredményeket diagramok és táblázatok formájában igyekeztem bemutatni és értelmezni. Ez alapján elmondható, hogy fajta tekintetében az import lovak választása a legnépszerűbb a lovasok között. Mindemellett különböző mértékben emelkedett a magyar félvérek és a magyar fajtájú lovak száma, mint például a lipicaié, furioso-north staré, gidráné és kisbéri félvére. Az ivar eloszlását tekintve az első négy évben a herélt lovak voltak legnagyobb számban, amit a kancák követnek, azonban ez a mutató nem sokkal ugyan, de megcserélődik az utolsó évre. Életkoruk tekintetében a legtöbb ló 7 és 15 év között mozog.

Az így kapott eredmények alapján arra a következtetésre jutottam, hogy a külföldről Magyarországra importált lovak örvendenek a legnagyobb népszerűségnek, amik mellett szép számban megjelennek magyar félvérek és magyar fajtájú lovak is. Ivar tekintetében elmondható, hogy a heréltek a leggyakoribbak a díjlovagló versenyeken, illetve a legtöbb ló 7 és 15 éves kor között van. Mindent összesítve a hazai díjlovaglás növekvő tendenciát mutat számok tekintetében, ami melegséggel tölti el a szívemet.

5. Köszönetnyilvánítás

Köszönettel tartozom a konzulensemnek, Dr. Vincze Anikónak, tanácsaiért, javaslataiért és nem utolsósorban végtelen türelméért, nélküle nem jöhetett volna létre a szakdolgozatom.

Köszönet a Kaposvári Campus könyvtár dolgozóinak, akik készségesen segítettek az anyaggyűjtés folyamatát.

Hálával tartozom továbbá a családomnak, barátaimnak és szaktársaimnak a szakdolgozatkészítés során nyújtott lelki és mentális támogatásukért.

6. Irodalomjegyzék

- Bodó I. és Hecker W. (1992): Lótenyésztők kézikönyve, Mezőgazda Kiadó, Budapest, 429.
- Borosné Nagy A. Zs. (2021): Az egyes szintek bírálata a díjlovaglásban. Pegazus, 8.5. 30-33.
- Borosné Nagy Zs. (2021): Gondolatok a pontozás rendszerről. Pegazus, 7.1. 24-25.
- Christoph L. (2010): Lótartók könyve, Mezőgazda Kiadó, Budapest, 128.
- Díjlovagló Szakág (2018): Új szabályok a nemzeti bajnokságok lebonyolításában. Pegazus, 14.1. 27-29
- Elwyn H. E. (2008): Lovak, Taramix Kiadó, Budapest, 256.
- Ernst J. (2014): 100 év a magyar lovassport történetéből 2. kötet 1920-1944, Bioenergetic Kft., Budapest, 423.
- Ernst J. (2017): 100 év a magyar lovassport történetéből 3. kötet 1945-1972, Bioenergetic Kft., Budapest, 453.
- Horn P. (1995): Állattenyésztés 1., Mezőgazda Kiadó, Budapest, 592.
- Makai J.(szerk.) (1992): Lovas kézikönyv, Maecenas Könyvkiadó, Budapest, 206.
- Mihók S. és Ernst J. (2015): A gidrán – Hagyományos magyar lófajták, Magánkiadás, 304.
- Mihók S. és Pataki B. (2003): Lófajták, Mezőgazda Kiadó, Budapest, 146.
- Nemes J. (2006): Xenophón: Peri hippikés- A lovaglás művészete az ókori Athénban, Akadémia Kiadó, Budapest, 132.
- Novotni P. (2007): Lovak - Testközelben, Aquila Könyvkiadó, Debrecen, 128.
- Szidnainé Cs. Á. (1986): Lovak, Móra Ferenc Ifjúsági Könyvkiadó, Budapest, 62.

Internetes hivatkozások:

- Internet 1: <http://dijlovaglas.lovasszovetseg.hu/a-sport-tortenete> [letöltve: 2023. 10. 04.]
- Internet 2: Sótónyi Péter Tamás: Az állatok mozgásaak elemzése. A csirke kikelésétől a Spanyol Lovasiskoláig. <https://docplayer.hu/890301-Az-allatok-mozgasanak-elemzese.html> [letöltve: 10. 05.]
- Internet 3: <https://www.reiterrevue.de/news/sport/die-olympia-dressuraufgabe-von-1912-ingrid-klimke-ist-sie-geritten-9067540.html> [letöltve: 2022. 10. 04.]
- Internet 4: [MDSZ 2021 20211027.pdf \(dijlovasok.hu\)](https://mksz.hu/2021/10/27/dijlovasok) [letöltve: 2022. 10. 08.]
- Internet 5: <https://gidranegyesulet.hu/fajtatortenet/> [letöltve: 2023. 03. 28.]
- Internet 6: <https://gidranegyesulet.hu/hirek/gidranok-a-sportban-2/> [letöltve: 2023. 03. 28.]

Internet 7: <https://www.kwpn.nl/kwpn-paard/het-stamboek/historie> [letöltve: 2023. 04. 02.]

Internet 8: <https://www.kwpn.nl/kwpn-paard/kwpn-paard-selectie-en-fokprogramma/fokkerij/fokrichtingen/fokrichting-gelders-paard> [letöltve: 2023. 04. 02.]

Internet 9: <https://www.kwpn.nl/kwpn-paard/kwpn-paard-selectie-en-fokprogramma/fokkerij> [letöltve: 2023. 04. 02.]

Internet 10: <https://dijlovasok.hu/index.php/programgyujt> [letöltve: 2023. 05. 02.]

Internet 11:

http://www.dijlovasok.hu/dokumentum/Kozgyules/2018/Kertesz_Viktor_2018.pdf [letöltve: 2023. 05. 02.]

NYILATKOZAT

Alulírott FEKETE BRIGITTA, a Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem,
Kaposvár Campus,
LŐTÉNYÉRTŐ, LOVASSPORTSZERU. AGRÁRM. szak nappali/levelező* tagozat végzős
hallgatója nyilatkozom, hogy a dolgozat saját munkám, melynek elkészítése során a felhasznált
irodalmat korrekt módon, a jogi és etikai szabályok betartásával kezeltem. Hozzájárulok ahhoz, hogy
Zárárdolgozatom/Szakdolgozatom/Diplomadolgozatom egyoldalas összefoglalója felkerüljön az
Egyetem honlapjára és hogy a digitális verzióban (pdf formátumban) leadott dolgozatom elérhető legyen
a témát vezető Tanszéken/Intézetben, illetve az Egyetem központi nyilvántartásában, a jogi és etikai
szabályok teljes körű betartása mellett.

A dolgozat állam- vagy szolgálati titkot tartalmaz: igen nem*

Kelt: 2023 év 05 hó 02 nap

Fekete Brigitta
Hallgató

NYILATKOZAT

A dolgozat készítőjének konzulense nyilatkozom arról, hogy a
Zárárdolgozatot/Szakdolgozatot/Diplomadolgozatot áttekintettem, a hallgatót az irodalmi források
korrekt kezelésének követelményeiről, jogi és etikai szabályairól tájékoztattam.

A Zárárdolgozatot/Szakdolgozatot/Diplomadolgozatot záróvizsgán történő védésre javaslom / nem
javaslom*.

A dolgozat állam- vagy szolgálati titkot tartalmaz: igen nem*

Kelt: 2023 év 05 hó 02 nap

[Signature]
Belső konzulens

*Kérjük a megfelelőt aláhúzni!

KONZULTÁCIÓS NYILATKOZAT

A FEKETE BRIGITTA (név) (hallgató Neptun azonosítója: SKX0147)
konzulenseként nyilatkozom arról, hogy a
záródolgozatot/szakdolgozatot/diplomadolgozatot/portfólió¹ áttekintettem, a hallgatót az
irodalmi források korrekt kezelésének követelményeiről, jogi és etikai szabályairól
tájékoztattam.

A záródolgozatot/szakdolgozatot/diplomadolgozatot/portfóliót a záróvizsgán történő védeésre
javaslom / nem javaslom².

A dolgozat állam- vagy szolgálati titkot tartalmaz: igen nem^{*3}

Kelt: 2023. év 05. hó 02. nap

Belső konzulens

¹ A megfelelő dolgozattípus meghagyása mellett a többi típus törlendő.

² A megfelelő aláhúzendő.

³ A megfelelő aláhúzendő.